

Stanisław Brzozowski – (ko)repetycje

tom 1

Pod redakcją
Doroty Kozickiej
Joanny Orskiej
Krzysztofa Uniłowskiego

2012

UNIwersytet Śląski
KATOWICE

Recenzent:

Maciej Urbanowski (Uniwersytet Jagielloński)

Praca naukowa finansowana ze środków na naukę
w latach 2009–2012 jako projekt badawczy własny nr N N103 087637
(decyzja MNiSW z dn. 4 sierpnia 2009).

Wydanie publikacji sfinansowano ze środków
Narodowego Centrum Nauki.

Spis treści

Dorota Kozicka, Joanna Orska, Krzysztof Uniłowski <i>Wstęp</i>	7
<i>Wykaz skrótów</i>	15
część pierwsza	
Wokół Głosów wśród nocy	
Ryszard Koziołek <i>My dziewiętnastowieczni albo krytyka spóźnionych</i>	19
Krzysztof Uniłowski <i>„Czujna straż”. O mesjańskim pojmowaniu krytyki u Stanisława Brzozowskiego</i>	33
Tomasz Mizerkiewicz <i>„Głosy w nieznane noce” — krytyczna wartość niesamowitego w późnych pismach Stanisława Brzozowskiego</i>	79
Łukasz Grodziński <i>Jak ze szczytu Mont Blanc dostrzec biurko krytyka? Romantyczne uwikłania Stanisława Brzozowskiego</i>	107
Dorota Kozicka <i>„Umysł w stanie nieustannego tworzenia”. O krytyce Stanisława Brzozowskiego jako akcie performatywnym</i>	125
Joanna Orska <i>Stanisław Brzozowski – poeta i filozof. Krytyka jako poezja progresywna w „Głosach wśród nocy”</i>	141

część druga

Wokół *Idei*

Eliza Kącka „Nieobciążony wpływem żadnej sekty...” <i>Giambattista Vico w myśleniu Stanisława Brzozowskiego</i>	171
Łukasz Milenkowicz <i>Skradziony list Brzozowskiego: Pascal i Sorel</i>	203
Paweł Tomczok <i>Idea prawa Stanisława Brzozowskiego</i>	229
Jakub Momro <i>Krytyka jako dialektyka całości</i>	249
Joanna Orska »Ja« — <i>arabeska</i>	293
<i>Indeks nazwisk</i>	329

Wstęp

I

„Gotowe myśli są bezpłodne” — pisał w 1909 roku Stanisław Brzozowski w liście do Wuli i Rafała Buberów i jest to jedno z tych jego zdań, które wywołują dreszcze, jeśli czyta się je ze świadomością stuletniej już obecności „niegotowego” dzieła Brzozowskiego w przestrzeni polskiej literatury, krytyki, myśli filozoficznej i politycznej. Obecności, z jednej strony, zamkniętej w tragiczną i fascynującą legendę młodego intelektualisty, posądzanego o zdradę i przywłaszczenie cudzych pieniędzy, śmiertelnie chorego, niepokornego samotnika, ale też wielkiego weryfikatora i „poruszyciela”; a z drugiej — mocno oddziałującej na kolejne pokolenia czytelników i interpretatorów, otwartej na nowe wykorzystania, przywłaszczenia, interpretacje. Obecności na tyle mocnej, że stał się Brzozowski swoistą instytucją, autorytetem („sumieniem intelektu polskiego”), służącym uprawomocnianiu stanowisk kolejnych pokoleń polskich intelektualistów, a także punktem zapalnym, przedmiotem najżywszych sporów — co odbywało się i odbywa najczęściej za cenę „przykrojenia” jego dzieła do jednego konkretnego stanowiska światopoglądowego, „przyszpilenia” do konkretnego programu, odarcia z wieloznaczności...

Podobno prawdziwą próbę przechodzą twórcy i ich dzieła dopiero wówczas, kiedy poddane zostaną nowym językom opisu, nieznanym w czasie, w którym te dzieła powstawały.

Brzozowski ciągle poddawany jest takim interpretacyjnym próbom i — jak dotąd — wychodzi z nich zwycięsko. Okazuje się bowiem, że w jego tekstach nie tylko zaprojektowana została większość rozwijanych później postaw krytycznych, ale że poddawane wszechstronnym analizom takich badaczy i krytyków, jak Tomasz Burek, Michał Głowiński, Andrzej Mencwel, Ryszard Nycz, Mieczysław Sroka, Andrzej Walicki, Marta Wyka teksty te ukazują się w coraz to innych, wzajemnie się „doświatających” perspektywach.

Chcieliśmy pójść tropem tych dokonań i przyjrzeć się temu, jak zaprojektowane przez Brzozowskiego pojęcia, sposoby krytycznego myślenia, a także budowania krytycznej wypowiedzi de- i rekontekstualizują się dziś w nowych, a właściwie nowoczesnych i ponowoczesnych kontekstach. Chcieliśmy — bo przedsięwzięcie zatytułowane *Brzozowski (ko)repetycje* zaprojektowane i podjęte zostało przez pięcioro badaczy z pięciu ośrodków akademickich w Polsce: Joannę Orską, Tomasza Mizerkiewicza, Andrzeja Skrendę, Krzysztofa Uniłowskiego, Dorotę Kozicką. W ramach trzyletniego projektu, który obejmował zarówno seminaryjne spotkania, jak i ogólnopolską konferencję, udało nam się we współpracy z innymi badaczami, którzy zechcieli podzielić się z nami swoimi przemyśleniami, przyjrzeć się filozoficzno-krytycznemu dyskursowi Brzozowskiego w kontekście nowych metodologii badawczych. Wydaje nam się bowiem — i mamy nadzieję, że prezentowane zarówno tutaj, jak i w następnej książce teksty dobitnie to pokażą — że postrukturalistyczne narzędzia, akcentujące fragmentaryczność, płynność, „kłaczkowatość”, zmienność, paradoksalność — a przede wszystkim performatywność języka, tożsamości, doświadczenia nowoczesności, dobrze oddają specyfikę myślenia i pisania Brzozowskiego. W takim kontekście autor *Głosów wśród nocy* jawi się jako reprezentant/twórca nowoczesnej,

krytycznej literatury, w ramach której pisanie staje się sposobem doświadczenia, aktem samowiedzy i uprzywilejowanym dyskursem społecznym.

II

Niniejsza, składająca się z dwóch części książka to owoc dwóch seminaryjnych spotkań, które miały charakter dyskusji nad dwoma wybranymi tekstami Stanisława Brzozowskiego. Część pierwsza zawiera sześć artykułów, dla których punktem wyjścia była refleksja nad otwierającymi *Głosy wśród nocy* dwiema wersjami tekstu *Kilka uwag o stanie ogólnym literatury europejskiej i o zadaniach krytyki literackiej*. Co istotne, *Głosy wśród nocy* interesowały nas nie tyle jako ostatnie dzieło Stanisława Brzozowskiego, ale przede wszystkim jako dzieło najbardziej — mimo mocnego zakorzenienia w myśli dziewiętnastowiecznej — skierowane w przyszłość, scalające rozliczne zainteresowania autora w krytycznej lekturze tradycji i współczesności, a jednocześnie szczególnie otwarte na nowe perspektywy krytycznego czytania i niełatwo poddające się interpretacjom.

Tę część rozpoczyna tekst Ryszarda Koziołka, ukazujący „fascynującą, ponowoczesną niewczesność” XIX wieku w ujęciu Brzozowskiego; niezwykłą przenikliwość krytyka w postrzeganiu kultury romantycznej jako zapisu nieprzepracowanych doświadczeń wczesnej nowoczesności i w postrzeganiu nowoczesności jako „nieustannego ustanawiania się od nowa”. Autor *Legendy Młodej Polski* jawi się tutaj jako myśliciel/krytyk, który dostrzegął w romantyzmie oznaki nowoczesnego kryzysu, ale też świetnie rozumiał, że nowoczesność wymaga wymiany własnej genealogii. Do kontekstu dziewiętnastowiecznego odnosi się również w dalszej części tomu Łukasz Grodziński, który pisze o romantycznych uzależnieniach autora *Legendy*

Młodej Polski i wskazuje na cztery takie korelacje/powiązania: skłonność do interpretowania zjawisk kulturowych w kategoriach całości, rozumienie zarówno dziejów Polski jak i historii literatury w kategoriach konstrukcji, pragnienie autentyczności, szczerości i prawdy oraz kreowanie podmiotu tekstowego na wzór podmiotowości romantycznej.

Pytanie o istotę romantycznych inspiracji Brzozowskiego stawia również Joanna Orska i próbuje na nie odpowiedzieć, analizując sposób, w jaki krytyk rozumiał niezwykle ważne dla niego pojęcie romantycznej twórczości. Autorka pokazuje, że styl i praktyka krytyki literacko-filozoficznej Brzozowskiego przypomina filozofię romantyzmu w jego niemieckiej, wczesnej postaci (ze szczególnym wskazaniem na Fryderyka Schlegla). Podobieństwo to miałyby się opierać przede wszystkim na sposobie postrzegania samego języka artystycznego, nie tylko jako pewnego rodzaju społecznej praktyki, ale jako praktyki najważniejszej. Język artystyczny — jako poetyckie działanie — stanowiłby tu pewne doświadczenie świata *per se*, które jednocześnie byłoby także rodzajem wiedzy. Celem rozważań Orskiej jest jednak nie tyle analiza związków Brzozowskiego z filozofią Schlegla, ile próba pokazania istotnego podobieństwa takiego pojmowania języka z niektórymi koncepcjami wypracowanymi przez myśl postrukturalistyczną. Źródła „wywrotności” filozoficznego dyskursu Brzozowskiego upatruje Orska w stąpieniu się wszelkich opozycji w jeden nurt nieprzerwanej twórczości, co nie tyle powoduje zniesienie ważności odróżniających je atrybucji, ile prowadzi raczej do uznania akcydentalności wszelkich opozycji wobec samej zasady tworzenia.

O charakterze i specyfice krytyki Stanisława Brzozowskiego w kontekście współczesnych dyskursów piszą kolejno: Krzysztof Uniłowski, Tomasz Mizerkiewicz, Dorota Kozicka. Pierwszy z tych autorów przeprowadza analizę *Kilku uwag*

o stanie ogólnym..., by wywieść z niej tezy o mesjańskim charakterze krytyki Brzozowskiego. Traktuje przy tym mesjańskość jako właściwość samego (specyficznie ukształtowanego) wywodu krytycznego i — idąc tropem Agambena — wpisuje Brzozowskiego w paradygmat mesjański (w odróżnieniu od mowy proroczej i apokaliptycznego wizjonerstwa). Tomasz Mizerkiewicz tropi w ostatnich tekstach Brzozowskiego ślady „niesamowitego”, rozumianego nie tyle jako znamieny dla stylistyki młodopolskiej język wyrażania tego, co wstrząsające, budzące grozę itp., ile — zgodnie ze znaczeniem przydawanym dziś temu pojęciu w wywiedzionych z psychoanalizy badaniach — jako coś, „co wydziedzicza ze swojskości własnego świata, uśmierca ów świat, a następnie dokonuje powrotu jego widmowej postaci”. Interpretacja eseju *Charles Lamb* pozwala autorowi na pokazanie tego, jak Brzozowski odsłania „niesamowite” elementy nowoczesności, a także — jak rozpoznania Brzozowskiego bliskie są analizom nowoczesnego społeczeństwa Foucaulta czy Sloterdijka. Poznański badacz przypisuje też autorowi *Głosów...* ten typ religijności, który sam Brzozowski przypisuje Lambowi (czyli religijność wspierającą tych, którzy przeżyli i muszą sobie radzić z winą przeżycia) i opisuje „psychoteologię życia codziennego wedle Brzozowskiego”. Dorota Kozicka akcentuje performatywny aspekt krytyki Brzozowskiego i fakt, że jego teksty zawierają nie tyle zbiór prawd i teorii, ile „repertuar możliwości”, z których do dziś korzystać może myśl krytyczna. Pokazuje też, że praca Brzozowskiego polegała na ciągłym powtarzaniu aktu krytycznej lektury i nadbudowywaniu, w jego toku, kolejnych refleksji, stanowiących czynny zapis przemyśleń i krytycznych przeformułowań własnych poglądów oraz — jednocześnie — dyrektyw do takiej samej intelektualnej pracy dla czytelnika tych zapisków. Brzozowski — żarliwy czytelnik projektuje czytelnika swoich tekstów jako

kogoś, kto potraktuje lekturę jako zadanie i będzie zdolny do podjęcia tkwiącego w tych tekstach twórczego impulsu. Takie rozumienie aktu lektury zestawia z projektem Rolanda Barthes'a, eksponującym konstytutywny związek pomiędzy pisaniem, czytaniem i krytyką; oraz z koncepcją tekstu jako „praktyki wytwarzania znaczeń”.

W części drugiej znajduje się pięć artykułów, dla których punktem wyjścia stała się lektura *Anty Engelsa* i — szerzej — tekstów zawartych w *Ideach*. Autorka pierwszego, Eliza Kącka, stara się prześledzić nie tylko to, jak Brzozowski podejmował myśl Vica ale i te wątki, które w jego dziele były inspirowane tą myślą. Pokazuje, że *Idee* Brzozowskiego pisane są pod dwoma różnie sfunkcjonalizowanymi patronatami: Mereditha i Vica. Ten pierwszy jednak, choć zaznaczony *explicite*, jest w dalszych partiach wywodu obecny raczej na zasadzie ramy mentalnej, subtelnie sygnalizowanej inspiracji, ten drugi natomiast — silnie odczuwany w wielu fragmentach książki i w jej generalnym „nastrojeniu filozoficznym”. Kącka pokazuje też znamienne dla Brzozowskiego sposób zbliżania się do tych myślicieli, w których tekstach znaleźć mógł odpowiedzi na własne pytania, poszukiwanie „intelektualnego współbrzmienia”; przekonuje, że autor *Idei* doskonale wyczuł to, co stanowi o faktycznym nowatorstwie Vica. W kolejnym artykule Łukasz Milenkowicz analizuje relacje między Brzozowskim a Pascalem i Sorelem, przy czym skupia się na „wątku tragicznym”, który u Brzozowskiego kulminuje w „doświadczanym przez niego napięciu pomiędzy historią a absolutem”. Paweł Tomczok, wychodząc od zamieszczonego w *Ideach* szkicu *Powstawanie prawa*, pokazuje, że idea prawa funkcjonuje w filozofii Brzozowskiego pomiędzy dwiema skrajnościami: doświadczeniem aktualnego prawa burżuazyjnego i jego bezprawnego

funkcjonowania z jednej strony i utopijną wizją prawa pracy w społeczeństwie wyzwolonym z kapitalistycznego modelu produkcji z drugiej, a przede wszystkim, że w ujęciu Brzozowskiego staje się ona stopniowo figurą totalną, ideą społecznego zakonu, niepozostawiającą miejsca na żadną sferę prywatną. Natomiast Jakub Momro poddaje krytycznej, porównawczej refleksji koncepcje filozoficzne zawarte w *Ideach* (zwłaszcza marksizm oraz filozofię pracy). Wskazuje na obecne tu (nierozwiązane albo nieprzezwyciężalne) antynomie i ograniczenia oraz na widoczną z perspektywy nowoczesnych koncepcji rewolucyjnych anachroniczność koncepcji pracy Brzozowskiego. Przekonuje, że niemożność przekroczenia refleksji w kategoriach binarnych opozycji sprawia, że pozostaje on zakładnikiem dualistycznego sposobu filozofowania, „popada w impas niedojrzałego materializmu”. Momro pokazuje też jednak Brzozowskiego jako „jedynego polskiego myśliciela nowoczesnego próbującego (z różnym skutkiem) wprawiać w ruch myśli, które mają zostać ucieleśnione” i podkreśla, że „uczynił on z myśli najściślejszą i najbardziej radykalną *praxis* krytyczną”. Dostrzega nowatorstwo i radykalizm autora *Idei* w jego refleksjach na temat techniki (która staje się u niego uwewnętrzną istotą podmiotowości nowoczesnej), a także w tym, jak pojmuje on zaangażowanie oraz wolność.

Książkę zamyka inny tekst Joanny Orskiej, zatytułowany „Ja” — *arabeska*, w którym autorka przeprowadza analizę eseju *Anty-Engels*, pokazując, że w swojej metodzie twórczej Brzozowski nie postępuje jak filozof, uprawiający dialektykę w stylu heglowskim, a raczej jak romantyczny krytyk w stylu wczesno-jenajskim. Autorka proponuje odrzucenie filozoficznych przyzwyczajień i czytanie esejów Brzozowskiego tropem Schlegla, wskazuje też na fakt, że poprzez taki sposób pisania

Brzozowski wyraża jedyną możliwą w nowoczesności prawdę: „prawda jest o tyle, o ile się staje — a staje się zawsze za czyjąś przyczyną, poprzez wzięcie się w czyjąś twórczą biografię”.

Mamy nadzieję, że chociaż w jakimś stopniu udało nam się zachować/oddać w naszych rozważaniach ów performatywny, wielopłaszczyznowy charakter filozoficzno-krytycznego dyskursu Brzozowskiego, że nasze teksty nie tyle domykają/wprowadzają jakieś wiążące ustalenia, ile otwierają ten dyskurs na kolejne interpretacje. A jeśli już miałyby stanowić jakieś świadectwo, to raczej stanu krytycznej świadomości naszego własnego pokolenia, tego, co dziś w dziele Brzozowskiego jest dla nas interesujące, pociągające, uwierające czy jakby powiedział sam krytyk — „płodne”, „mające przyszłość w sobie”.

Dorota Kozicka,
Joanna Orska,
Krzysztof Uniłowski
październik 2012

Indeks nazwisk

A

Adamczewski Stanisław 110, 146
Adorno Theodor W. 77, 102,
    145. *właśc.* Theodor Ludwig
    Wiesengrund
Agamben Giorgio 11, 38, 42, 49, 52,
    55, 64, 65, 68, 77
Aleksander II Romanow 231
Althusser Louis 142
Anstett Jean Jacques 152, 303
Arystoteles 210
Auslander Philip 128

B

Baczko Bronisław 214, 215, 218, 220
Badiou Alain 64
Bahr Janina 15
de Balzac Honoré 157
Barrett Browning Elizabeth 93
Barthes Roland 12, 139
Bartl Carmen 145, 293
Bataille Georges 253
Baudelaire Charles 127, 157, 312
Behler Ernst 145, 152, 303
Bellamy Edward 232, 233
Benjamin Walter 38, 52, 76, 150, 151,
    254
Bergson Henri 149, 174, 196, 203, 311
Berman Marshall 27, 142
Beylin Paweł 174
Bielik-Robson Agata 15, 86, 111, 146,
    268

Blanchot Maurice 278
Bloch Ernst 245
Bloom Harold 118, 119
Blumenberg Hans 255
Błęszyński Kazimierz 174
Błoński Jan 30
Bobako Monika 277
Boguta Marta 232
Bohrer Karl Heinz 293, 294
Borowski Mateusz 128
Borowy Waław 117
Bourdieu Pierre 127, 225, 226
Brecht Bertolt 265
Browning Robert 93, 138
Brzozowska z Kolbergów Antonina
    141, 206
Buberowa Wula 7, 236
Buber Rafał 7, 236
Burek Tomasz 8, 15, 74, 75, 110, 111,
    126, 134, 143, 146, 147, 157, 158

C

Cerf Walter 212
Chodźko Aleksander 54, 75
Chopin Fryderyk 176
Conrad Joseph 80, 98. *właśc.* Józef
    Teodor Konrad Korzeniowski
Croce Benedetto 236

D

Darwin Charles Robert 66, 67
Dawid Jan Władysław 302, 303

- Dehnel Piotr 92
 Derrida Jacques 224, 225, 283, 286
 Descartes René 201, 210.
zob. Kartezjusz
 Dickens Charles 144
 Didi-Huberman Georges 265
 Dietzgen Joseph 76
 Dżakowska Alina 298
 Domańska Ewa 185, 190
 Dominiak Tomasz 277
 Dühring Eugen Karl 297, 301, 302,
 304, 305, 306, 308, 310, 312
 Durkheim Émile 210
 Dziedzic Anna 174
- E**
 Eichner Hans 152, 303
 Ekier Jakub 304
 Elżbieta, księżniczka palatyńska
 (Elisabeth von der Pfalz) 210
 Emerson Ralph Waldo 138
 Engels Friedrich 12, 13, 32, 63, 64, 67,
 69, 148, 249, 254, 257, 261, 285,
 287, 295, 297, 300–302, 304–308,
 310, 312, 313, 324
- F**
 Feldman Wilhelm 109, 316
 Fichte Johann Gottlieb 131, 149, 152,
 192, 311
 Fischer-Lichte Erika 128
 Foucault Michel 11, 91, 94, 142
 France Anatole 233. *właśc. François A.
 Thibault*
 Fraser Nancy 277
 Freud Sigmund 80, 101, 207
- G**
 Galileusz, Galileo Galilei 201
 Galecki Jerzy 57
 Gasché Rodolphe 150
 Giddens Anthony 85, 89, 97
- Głowiński Michał 8, 34, 40, 42, 44, 49,
 59, 109, 126, 128, 134, 143, 159
 Goethe Johann Wolfgang 27, 50, 194
 Goffman Erving 97
 Goldmann Lucien 205, 209–211, 213,
 214, 216, 225
 Gołębiowska Maria 139
 Gombrowicz Witold 30
 Gomulicki Juliusz Wiktor 19
 Góra Stefan 15
 Górny Antoni 25
 Grodziński Łukasz 9
 Gromadzki Stanisław 194
 Grzybowski Konstanty 229, 230
 Guillaume Gustave 52
 Gusin Michał 278
- H**
 Halevy Daniel 221
 Harris Henry Silton 212
 Hearn Lafcadio 94, 95
 Hebbel Christian Friedrich 62
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 51, 52,
 114, 115, 149, 154, 171, 177, 182,
 192, 194, 195, 212, 250, 251, 253,
 258, 259, 261, 272, 273, 286, 293,
 295, 296–300, 302, 313, 317, 321
 Heidegger Martin 281, 282
 Heine Heinrich 157, 294. *właśc. Harry
 Chaim Heine*
 Helsztyński Stanisław 176
 Hercen Aleksandr I. 157
 Hoene-Wroński Józef Maria 34
 Hoffman Paweł 310
 Hölderlin Friedrich 141
 Honneth Axel 277
- I**
 Ibsen Henrik 213
 Ingarden Roman 270
 Irzykowski Karol 62, 108, 235
 Iser Wolfgang 185

- J**
 Jakubowicz Jan 174
 Jameson Fredric 205, 207, 213
 Janion Maria 42, 81
 Jastrun Mieczysław 141
 Jezus Chrystus 59
 Joachimowicz Leon 187
- K**
 Kafka Franz 96
 Kant Immanuel 57, 144, 145, 149, 192,
 193, 216, 233, 238, 239, 270, 271
 Kartezjusz 171, 178, 186, 196, 210,
 211, 215. *właśc. René Descartes*
 Kautsky Karl 233
 Kazimierski Jerzy 145
 Kącka Eliza 12
 Kelles-Krauz Kazimierz 220, 232, 233,
 238
 Kierkegaard Søren Aabye 298
 Kijowski Andrzej 74
 Kłosiński Krzysztof 75
 Kodisowa z Krzyżanowskich Józefa
 307, 316
 Kojève Alexandre 274.
właśc. Aleksandr W. Kozewnikow
 Kołaczkowski Stefan 198
 Kołakowski Leszek 205
 Kopania Jerzy 211
 Kopij Marta 145
 Kowalczuk Urszula 182, 184
 Kowalski Sergiusz 29
 Kozicka Dorota 8, 10, 11, 149
 Koziółek Ryszard 9
 Krasoń Katarzyna 145
 Kristeva Julia 80
 Królak Sławomir 38
 Królikiewicz Grażyna 113
 Krzemieniowa Krystyna 102, 184, 206,
 254, 294
 Krzemień-Ojak Sław 173, 174, 179,
 187
- Krzyżanowski Julian 31, 56, 116
 Kubiak Jacek 112
 Kuderowicz Zbigniew 115
- L**
 Labriola Antonio 236
 Lacan Jacques 25, 80
 Lacoue-Labarthe Philippe 150
 Lafargue Paul 301
 Lam Andrzej 62
 Lamb Charles 11, 83–89, 93, 94,
 97–100, 102–104
 Landman Adam 57, 295
 Lec Stanisław Jerzy 249. *właśc.
 Stanisław Jerzy de Tusch-Letz*
 Leibniz Gottfried Wilhelm 199, 211
 Leopardi Giacomo 200
 Leśmian Bolesław 32.
właśc. Bolesław Lesman
 Lévinas Emmanuel 95
 Lipnik Wanda 255
 Lipszyc Adam 119
 Lisiakiewicz Ludwika 247
 Löwith Karl 194
 Löwy Michael 217
 Loxley James 128
 Lukács György 205, 206, 212–214, 217,
 261–266, 287–291, 294, 309, 325
- Ł**
 Łempicki Zygmunt 117
 Łukasiewicz Krzysztof 206
- M**
 Magritte René 91, 92
 Malabou Catherine 288
 de Man Paul 119
 Mann Golo 171
 Margański Janusz 265
 Marin Louis 226
 Markiewicz Henryk 21, 22, 143
 Markowski Michał Paweł 139, 145,
 150, 293

Marks Karol 32, 63, 69, 76, 81, 149, 155, 157, 189, 192, 193, 204, 207, 217–220, 223, 232, 234, 239, 249, 251, 259, 266, 272, 273, 280, 285, 286, 294, 295, 300–302, 304, 308–311, 313–319, 321.
właśc. Karl Heinrich Marx

Marquard Odo 184

Mencwel Andrzej 8, 15, 126, 135, 136, 152, 182, 206–209, 215, 216, 237, 242

Meredith George 12, 120, 138, 159–161, 164, 177, 257

Michalski Cezary 15

Mickiewicz Adam 34, 51, 52, 54, 55, 75, 76, 116, 117, 157

Milenkowicz Łukasz 10, 11, 12

Miłosz Czesław 141, 194

Minor Jacob 144

Miriam. *zob.* Przesmycki Zenon

Mitosek Zofia 91

Mizera Janusz 282

Mizerkiewicz Tomasz 8

Mochnacki Maurycy 25, 112, 113

Momro Jakub 13

de Montaigne Michel 225

de Morgan Augustus 232

N

Namowicz Tadeusz 304

Nancy Jean–Luc 150, 253, 278, 284, 285

Naudé Gabriel 226

Newman John Henry 99, 175, 178, 183, 217

Nietzsche Friedrich 81, 113, 119, 145, 149, 176, 194, 196, 207, 280, 318

Norwid Cyprian Kamil 19, 22, 23, 59, 172, 177, 182, 200

Novalis 145, 296. *właśc.* Friedrich Leopold von Hardenberg

Nowak–Juchacz Ewa 273

Nowicka Elżbieta 112

Nycz Ryszard 8, 24, 28, 34, 43, 48, 62, 75, 108, 126–129, 134, 143, 159, 197

O

Orska Joanna 8, 10, 13, 111

Ortwin Ostap 15, 84, 137, 138, 175

P

Paczkowska–Łagowska Elżbieta 171

Paczoska Ewa 182

Pascal Blaise 12, 199, 203–212, 214–216, 218, 222–225

Paszukanis Jewgienij B. 247

Pater Walter 119

św. Paweł 38, 42, 55, 64

Pazzaglio Roberto 141

Perlmutter Salomea 217

Petau Denis 190

Platon 135

Poe Edgar Allan 91

Politt Holger 181

Proudhon Pierre Joseph 157, 192, 261

Proust Marcel 119

Przesmycki Zenon (Miriam) 130–132, 137

Przybysławski Artur 119

Przybyszewski Stanisław 31, 144, 174, 176, 214

Przychodniak Zbigniew 112

R

Racine Jean Baptiste 205, 210

Rand Richard 286

Renan Joseph–Ernest 157

Reszke Robert 76

Ricoeur Paul 207

Rilke Rainer Maria 119

Rodak Paweł 182

Rosenzweig Franz 101, 102

Rousseau Jean–Jacques 119

Runia Eelco 185, 186, 192

Rushdie Salman 29

S

de Saint–Simon Henri 204, 207, 209.
właśc. Claude Henri de Rouvroy

Santner Eric L. 101, 102

Scaliger Joseph–Juste 190

Schiller Ferdinand Canning Scot 162

von Schlegel August Wilhelm 298

von Schlegel Friedrich 10, 13, 142, 144, 145, 150, 151, 152, 293, 295, 298, 303, 304, 316, 321, 322

Schleiermacher Friedrich Daniel Ernst 185

Scholz Jacek 172

Schopenhauer Arthur 196

Siemek Andrzej 283

Siemek Marek Jan 212, 262, 263, 266

Sienkiewicz Henryk 20, 21, 29, 31

Sierakowski Sławomir 15

Sikora Adam 34

Sikora J. 179

Simmel Georg 234

Skrendo Andrzej 8

Skwara Marta 145

Sloterdijk Peter 11, 92, 277

Sławiński Janusz 133

Słowacki Juliusz 19, 56, 121, 144, 197

Smith Adam 210

Snyder Timothy 232

Sofokles 204

Sokrates 298

Sorel Georges 12, 175, 196, 203–205, 213, 216–225, 235, 236, 242, 247, 275, 276, 300, 311

Sowa Ewa 61

Sowiński Grzegorz 250

Sroka Mieczysław 8, 15, 126, 175

Staff Leopold 175, 177

Stammler Rudolf 237–239

Stawar Andrzej 146

Stirner Max 318. *właśc.* Johann Kaspar Schmidt

Stokfiszewski Igor 133

Strassberg Daniel 194, 195

Struve Henryk 205

Suchodolski Bogdan 118, 146

Sugiera Małgorzata 128

Sutowski Michał 247

Syska–Lamparska Renata A. 175, 198

Szalit Edmund 134

Szalitowa z Kolbergów Walentyna 134

Szary–Matywiecka Ewa 75

Szulżycka Alina 85

Szuster Marcin 27

T

Taborski Roman 176

Thody Philip 210

Tieck Johann Ludwig 295

de Tocqueville Charles Alexis 221

Tokarczyk Roman 238

Tomczok Paweł 12

Towiański Andrzej 34

Trentowski Bronisław Franciszek 51, 52

Tretiak Józef 144

Trzebuchowski Paweł 146

Trznadel Jacek 32

U

Uffelmann Dirk 172

Ujejski Józef 34

Unilowski Krzysztof 8, 10

Urbanowski Maciej 15

V

Vico Giambattista 12, 171–201, 219, 220, 253

da Vinci Leonardo 201

W

- Wakar Krzysztof 226
 Walicki Andrzej 8, 15, 34, 35, 52, 61,
 71, 72, 107, 108, 110, 146, 147, 158,
 160, 177, 212, 235, 253, 261, 285,
 296, 324, 325
 Weber Max 294
 Weintraub Wiktor 175
 Wells Herbert George 89, 144
 Werner Andrzej 211
 Węclawski Tomasz 250. *obecnie* Tomasz
 Polak
 White Hayden 189, 190
 Wilczyńska Elżbieta 185
 Wilczyński Marek 190
 Wirth Uwe 128
 Witkiewicz Stanisław Ignacy (Witkacy)

75

- Wolska Dorota 206
 Wujek Jakub 59
 Wyka Marta 8, 15
 Wyspiański Stanisław 173

Z

- Załuski Tomasz 278
 Zawadzki Andrzej 127, 134, 159
 Zdziechowska Stefania 110, 146
 Zeidler-Janiszewska Anna 128
 Zimand Roman 107, 108, 147, 212

Ż

- Żeleński Tadeusz (Boy) 209

Ž

- Žižek Slavoj 25

Stanisław Brzozowski (ko)repetycje
Tom pierwszy

pod redakcją
Doroty Kozickiej, Joanny Orskiej i Krzysztofa Uniłowskiego

Katowice 2012

Publikacja sfinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

Copyright © by Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2012

Wydanie I

Printed in Poland

Opracowanie graficzne
Natalia Armata

Korekta, adjustacja, indeks
Małgorzata Nadwadowska

Skład
Wydawnictwo FA-art

ISBN 978-83-60406-20-5

Wydawnictwo FA-art
40-032 Katowice, pl. Sejmu Śląskiego 2, pok. 205

Zamówienia
www.FA-art.pl
prenumerata@FA-art.pl

Druk
TextPartner sp. j.
Katowice

Łukasz Grodziński
Eliza Kącka
Dorota Kozicka
Ryszard Koziółek
Łukasz Milenkowicz
Tomasz Mizerkiewicz
Jakub Momro
Joanna Orska
Paweł Tomczok
Krzysztof Uniłowski

Chcieliśmy się przyjrzeć temu, jak zaprojektowane przez Stanisława Brzozowskiego pojęcia, sposoby krytycznego myślenia, a także budowania krytycznej wypowiedzi de- i rekontekstualizują się dziś w nowych, a właściwie nowoczesnych i ponowoczesnych epistemach. Wydaje nam się bowiem, że postrukturalistyczne narzędzia, akcentujące fragmentaryczność, płynność, „kłączowatość”, zmienność, paradoksalność — a przede wszystkim performatywność języka, tożsamości, doświadczenia, dobrze oddają specyfikę myślenia i pisania Stanisława Brzozowskiego. W takim kontekście autor *Głosów wśród nocy* jawi się jako reprezentant/twórca nowoczesnej, krytycznej literatury, w ramach której pisanie staje się sposobem doświadczenia, aktem samowiedzy i uprzywilejowanym dyskursem społecznym.

Mamy nadzieję, że chociaż w jakimś stopniu udało nam się zachować/oddać w naszych rozważaniach ów performatywny, wielopłaszczyznowy charakter filozoficzno-krytycznego dyskursu Stanisława Brzozowskiego, że nasze teksty nie tyle domykają/wprowadzają jakies wiążące ustalenia, ile otwierają ten dyskurs na kolejne interpretacje. A jeśli już miałyby stanowić jakies świadectwo, to raczej stanu krytycznej świadomości naszego własnego pokolenia, tego, co dziś w dziele Brzozowskiego jest dla nas interesujące, pociągające, uwierające czy jakby powiedział sam krytyk — „płodne”, „mające przyszłość w sobie”.

fragment *Wstępu*

ISBN 978-83-60406-20-5

www.FA-art.pl

UNIwersytet Śląski